

הרפתקה במצולות

שרידי נמל עתיק, ספינות טרופות על מטעניהן ועוגני סירות קדומים נחים על קרקעית הים בפארק הארכיאולוגי התת ימי קיסריה ונחשפים בסיוור בשנירקול או בצלילה. צוללים אל סודות העבר מאת: מערכת רשות הטבע והגנים

הפארק הארכיאולוגי בקיסריה - ארבעה מסלולים תת ימיים אל ההיסטוריה שבקרקעית הים צילום איתמר גרינברג

תצוגת עוגנים עתיקים מתחת למים צילום איתמר גרינברג

מצאו את המטמון

צילום חגי נתיב

מציאת מטמון היא משאלה נפוצה, הנרקמת בעיקר במוחם של ילדים וניזונה מעולם האגדות. לכן ההפתעה הייתה גדולה כאשר החורף, במהלך צלילה בפארק הארכיאולוגי התת ימי בנמל העתיק של קיסריה, התגלה על קרקעית הים מטמון של כ-2,600 מטבעות זהב - המטמון הגדול ביותר שהתגלה אי פעם בישראל. המטמון התגלה במקרה על ידי שישה צוללים, לאחר שככל הנראה נחשף בעקבות סערות בים. הריכוז הגדול של המטבעות מצביע על היותם כספים שהועברו על אחת מהאניות הטרופות שטבעו במקום. המטבעות מתוארכים לתקופת השושלת הפאטמית - מלפני כאלף שנה - ועליהם מופיע שם החליף אלי-חאכם באמר אללה, שהיה אחד ממייסדי הדת הדרוזית. מציאת המטבעות היא בעלת חשיבות עליונה לבני הדת הדרוזית בארץ ובעולם ומדגישה את ייחודה של קיסריה כעיר נמל קדומה שלה היסטוריה ומורשת תרבותית עשירות. המטמון יוצג במהלך חודש מאי בגן לאומי קיסריה ובהמשך במקומות נוספים.

מתחת לפני הים, בהם רציפים ומזחים וכן אבן קשירה לספינות. עוד אפשר לראות ממצאים שונים מספינות שנטרפו בשטח הנמל, לאחר שניסו להיכנס לתוכו מעל שרידי שוברי הגלים השקועים, שהפכו לשרטונות מסוכנים. ספינה אחת כזו היא ספינת סוחר גדולה מהתקופה הרומית ששקעה אל הקרקעית עם כל מטענה - גושי שיש גולמי ששימשו בתקופה ההיא ליצירת חלקים ארכיטקטוניים מפוסלים, לבניית ארונות קבורה ולמטרות יקרות אחרות.

שרידי בנייה מתקופות מאוחרות יותר: הנמל הפסיק לפעול בימי הביניים, אך בתקופה המוסלמית ובתקופה הצלבנית שאחריה בנו בשטחו חומת ים, מגדל ומזח. אחד ממסלולי הצלילה באתר עוברים לצד שרידים אלה. שרידי חלוציות ומעפילים - צלילה באזור המעגן שהוקם לאחר קום המדינה ומשמש את דייגי קיבוץ שדה ים הסמוך לקיסריה מגלה שרידים של ספינת מעפילים עשויה מתכת, שמולאה בבטון והושקעה על הקרקעית.

תצוגת עוגני ספינות עתיקים: בסיוור מתחת לפני הים אפשר לראות שישה עוגנים עתיקים, שהוצבו בתצוגה המדגימה את התפתחות מבנה העוגנים במשך השנים.

הכתבה מבוססת על חוברת מידע של החברה לפיתוח קיסריה. לפרטים על הצלילה באתר: www.caesarea-diving.com, 04-6265898

המאה הראשונה לספירה נטרפו ספינות מטען בכניסה לנמל סמוך לשוברי הגלים.

בין שרידי הנמל מתחת לפני המים

חקר הנמל העתיק החל כבר ב-1960, אבל עיקר המחקר החל בשנת 1975 עם ביצוע חפירות ארכיאולוגיות מתחת לפני המים, בראשות פרופ' אבנר רבן המנוח מאוניברסיטת חיפה. החפירות הנרחבות חשפו את פלאי ההנדסה הימית הרומית ואת התהפוכות שעברו על הנמל מאז הקמתו. פרופ' רבן יזם בשנת 1992 את הפיכתו של אתר העתיקות התת ימי לפארק תיירותי מתחת לפני המים. בפארק ארבעה מסלולי צלילה (כולם עם מיכלי אוויר - אחד מהם גם בעזרת מסכה ושנורקל) המובילים אל נקודות עניין בנמל השקוע על קרקעית הים:

שרידי הנמל מהתקופה הרומית: במהלך הצלילה והשנירקול אפשר להבחין במתקני הנמל שמוקמו במקור מעל לפני הים ואילו היום הם שקועים

במים עד שנחו על קרקעית הים. התבניות הוצמדו זו לזו כאיים מלאכותיים ושימשו בסיס לשוברי הגלים. רציפי הנמל ומבנים מעל גובה פני הים נבנו מאבני גזית ענקיות, שחלקן הגיעו לאורך שבעה מטרים ולמשקל של עשר טונות ויותר. לעתים נעשה החיבור בין גושי האבן העצומים האלה בעזרת אטבי ברזל המחוזקים ביציקות עופרת.

אף על פי שהנמל נבנה בשיטות מתקדמות, הוא החל לשקוע מיד לאחר בנייתו. החוקרים מעלים כמה גורמים אפשריים לכך, בהם תופעות טבע כגון שבר גיאולוגי העובר כ-150 מטר מקו החוף הנוכחי, רעידות אדמה, גלי צונמי או אי יציבותה של קרקעית הים החולית. עלתה גם האפשרות שהמבנים שנבנו בנמל היו כבדים מדי לבסיסו. כך או אחרת, שקיעתם של שוברי הגלים אל מתחת לפני המים הפכה את הנמל למסוכן לספינות, וממצאים ארכיאולוגיים מעידים שכבר בסוף

העיר קיסריה, שנבנתה על ידי הורדוס בשנים 10-22 לפנה"ס, הייתה המרכז הפוליטי והכלכלי של הארץ באותה עת, בזכות הנמל הגדול שבה, שהוביל סחורות מהאוקיינוס ההודי לים התיכון. אל הנמל הגיעו בעיקר סחורות יוקרה, בהן תבלינים, חומרי שימור וריפוי, קוסמטיקה וצבע, טקסטילים יקרים ואבני חן, שהביקוש להם גבר מאוד ברחבי האימפריה הרומית מאז שלטונו של אוגוסטוס קיסר.

עלייתו ושקיעתו של הנמל

נמל קיסריה נבנה בשיטות בנייה מתוחכמות למדי ביחס לעת ההיא. תשתיתו הייתה עשויה ברובה מבטון, שהיה תערובת של אבני גיר, סיד וכמות גדולה של אפר וולקני מיובא מאזור הוואוב. התערובת הזאת התקשתה במים ולכן התאימה במיוחד לתפקוד בתוך הים. הבטון נוצק לתוך תבניות מעץ מיובא משובח, שנבנו מראש על החוף על ידי נגרים אומנים והושקעו